

Bronisław Koch

Komasacja i liberalizacja wykonawczych przepisów dewizowych : (zarządzenie Ministra Finansów z dnia 23 czerwca 1973 r.)

Palestra 18/6(198), 47-63

1974

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Komasacja i liberalizacja wykonawczych przepisów dewizowych (zarządzenie Ministra Finansów z dnia 23 czerwca 1973 r.)

Ustawa dewizowa zakazuje dokonywania jakiegokolwiek obrotu wartościami dewizowymi, ale przewiduje zarazem wydanie przez Ministra Finansów zarządzeń zwalniających od tych zakazów pewne grupy osób lub pewne czynności. W omawianym w artykule zarządzeniu Ministra Finansów zebrano w jedną, rozszerzoną jeszcze treściowo całość liczne, wydane w okresie ostatnich lat zezwolenia dewizowe ogólne.

CHARAKTERYSTYKA ZMIAN

Przepisy dewizowe, będące typowymi przepisami reglamentacyjnymi, wymagają w sposób szczególnie dostosowywania ich do aktualnej sytuacji walutowo-dewizowej, i to zarówno krajowej jak i międzynarodowej. Ich elastyczność uzyskuje się przez ramowe, częściowo blankietowe ujmowanie aktów prawnych podstawowych, których szczegółową treść zawierają dopiero przepisy wykonawcze. Tylko dzięki takiemu ujęciu ustawa dewizowa z 28 marca 1952 r. (Dz. U. Nr 21, poz. 133) mogła przetrwać bez nowelizacji przeszło 20 lat.

Ustanowiła ona szerokie uprawnienia dla Ministra Finansów w zakresie kształtowania konkretnej treści reglamentacji dewizowej (zwłaszcza art. 9 i 41 u.d.). Od rozporządzeń Ministra Finansów zależne jest w praktyce wprowadzanie w życie i zakres obowiązywania poszczególnych przepisów u.d.¹ Ponadto Minister Finansów ma prawo udzielania tzw. zezwoleń dewizowych ogólnych, zwalniających od poszczególnych ograniczeń (zakazów) dewizowych bądź określone kategorie osób, bądź też określone rodzaje czynności. Mają one formę zarządzeń. Ich zaś znaczenie jest szczególnie istotne. Trzeba bowiem pamiętać, że reglamentacja dewizowa jest w zasadzie całościowa; zakazem reglamentacyjnym objęty jest wszelki obrót wartościami dewizowymi (art. 19 u.d.), a poza tym reglamentacja dotyczy całości mienia krajowców dewizowych za granicą oraz cudzoziemców dewizowych w kraju. Dopiero zezwolenia dewizowe stwarzają pewną sferę swobody obrotu, a tym samym ograniczają zakres reglamentacji. Im szerszy jest zasięg zezwoleń dewizowych ogólnych,

---

¹ Artykuły 20, 21, 22, 24, 25, 27, 30, 31 ust. 2 i 35 u.d.

nych, tym swobodniejszy staje się obrót wartościami dewizowymi i możliwość dysponowania mieniem objętym reglamentacją.

W okresie ubiegłych lat, od czasu uchwalenia ustawy dewizowej, Minister Finansów ogłaszał sukcesywnie zarządzenia zawierające w swej treści ogólne zezwolenia dewizowe. Zarządzenia te ulegały zmianom, uzupełnieniom, zastępowano je nowymi i w rezultacie obok ustawy dewizowej obowiązywało bardzo wiele aktów prawnych wykonawczych. Stwarzało to niejednokrotnie utrudnienie dla praktyki. Gdy na posiedzeniu Sejmu w dniu 26 października 1971 r. poseł S. Tomaszewski przedstawiał projekt ustawy karnej skarbowej, podkreślił on zmiany właśnie w przepisach prawa dewizowego, których zadaniem było dostosowanie unormowań do aktualnych potrzeb gospodarczo-finansowych kraju. Mówca zapowiedział też kontynuację procesu liberalizującego reglamentację dewizową i postulował potrzebę utrzymania kontroli poselskiej nad przebiegiem tych prac².

Realizację tych zapowiedzi stanowi w pewnej mierze zarządzenie Ministra Finansów z dnia 23 czerwca 1973 r. w sprawie zezwolenia na niektóre czynności obrotu wartościami dewizowymi oraz granicznej kontroli dewizowej^{2a}. Spełnia ono podwójne zadanie. Jego celem była unifikacja i jakby kodyfikacja niektórych przepisów wykonawczych oraz większości ogólnych zezwoleń dewizowych. Uchyliło ono moc obowiązującą aż 24 zarządzeń, 4 okólników oraz 1 obwieszczenia Ministra Finansów, które to przepisy wydane zostały w latach 1952—1972. Z drugiej strony zarządzenie to, formułując na nowo część treści przepisów uchylonych, jednocześnie zmieniło ją w wielu kwestiach, i to w kierunku liberalizacji ograniczeń w obrocie dewizowym³. Obok więc ustawy dewizowej oraz rozporządzenia Ministra Finansów z 15 kwietnia 1952 r. w sprawie wykonania ustawy dewizowej⁴, zwanego często w literaturze „ogólnym rozporządzeniem wykonawczym”, zarządzenie Ministra Finansów z 23 czerwca 1973 r. staje się trzecim podstawowym członem normującym zakres i treść reglamentacji dewizowej. W dalszym ciągu artykułu będzie ono określane mianem „zarządzenie”, przy czym rozdziały, paragrafy, ich ustępy oraz punkty bez bliższego określenia oznaczają przepisy tegoż zarządzenia.

Forma zarządzeń Ministra Finansów jest przewidziana nie tylko dla zezwoleń dewizowych ogólnych. Stąd też idąc za wzorem niektórych zarządzeń poprzednich (obecnie uchylonych), zarządzenie z 23 czerwca 1973 r. normuje także inne kwestie, a w szczególności — jak na to wskazuje sam tytuł — tryb granicznej kontroli dewizowej. Obszerne, liczące 99 niejednokrotnie rozbudowanych paragrafów, zarządzenie wykracza treściowo jeszcze poza swój tytuł. Jego systematyka, wyrażająca się w podziale na 9 rozdziałów, nie we wszystkich partiach jest jednak przejrzysta i konsekwentna. Dotyczy to w szczególności rozdziału 2, który nosi tytuł „Zezwolenia na czynności obrotu wartościami dewizo-

² NP nr 12/1971, str. 1736—1737.

^{2a} M.P. Nr 29, poz. 184.

³ Liberalizacja polega niejednokrotnie tylko na objęciu danych czynności zezwoleniem dewizowym ogólnym, podczas gdy dotychczas czynności te wymagały zezwoleń indywidualnych (unormowanych instrukcją służbową NBP), udzielanych w zasadzie automatycznie, jeśli spełnione zostały warunki przewidziane w instrukcji. Liberalizacja więc w tych wypadkach sprowadza się właściwie do uproszczenia postępowania.

⁴ Dz. U. Nr 21, poz. 137; zm.: Dz. U. z 1956 r. Nr 50, poz. 223 i z 1963 r. Nr 26, poz. 155.

wymi". Pojęcie obrotu wartościami dewizowymi jest bardzo szerokie, obejmuje zarówno obrót umowny i bezumowny, jak i przemieszczenie przez granicę (art. 4 u.d.). Natomiast unormowania rozdziału 2 odnoszą się w zasadzie tylko do pewnych typów tego obrotu, gdy tymczasem innymi jego formami zajmują się również dalsze rozdziały. Z drugiej strony przepisy rozdziału 2 zawierają także zezwolenia na dysponowanie mieniem krajowców dewizowych posiadanych za granicą, chociaż dysponowanie jest pojęciem różnym od pojęcia obrotu (art. 22 u.d.).

PRZEPISY OGÓLNE

Taki tytuł nosi rozdział 1. Wprawdzie unormowania natury ogólnej zawarte w tym rozdziale odnoszą się tylko do przepisów zarządzenia, jednakże w praktyce znajdują one zastosowanie także w stosunku do innych wykonawczych przepisów dewizowych.

Paragraf 1 wyjaśnia, że zezwolenie dewizowe na zawarcie i wykonanie umowy, udzielone jednej stronie, jest zarazem zezwoleniem dla drugiej strony. Taki personalny zakres zezwolenia wynika w zasadzie z samej istoty obrotu, gdy ma on charakter dwustronny⁵. Ujęcie normatywne usuwa jednak ewentualne wątpliwości i pozwoleń na analogiczne stosowanie unormowania także przy interpretacji treści i zakresu indywidualnych zezwoleń dewizowych.

Przepis następny stanowi, że znoszenie wartości dewizowych z obcych statków morskich w portach polskich lub wnoszenie ich na takie statki traktuje się jak przemieszczenie przez granicę państwa. Przepis określa więc, że burta obcego statku morskiego stojącego w porcie polskim jest granicą dewizową, a sam statek należy traktować jako zagranicę.

W myśl § 4 przez darowiznę należy rozumieć darowiznę nie obciążoną obowiązkiem oznaczonego działania lub zaniechania, a zatem tylko taką zwaną darowizną „czystą”. Przepisy zarządzenia zezwalają na niektóre darowizny wartości dewizowych (§§ 33—36). Chodzi o to, aby pod nazwą darowizny nie kryły się inne czynności, w istocie odpłatne lub częściowo odpłatne.

W § 5 zarządzenie wyjaśnia sporną swego czasu, lecz następnie już ustaloną kwestię traktowania pod względem dewizowym monet złotych⁶. Otóż wszelkie złote monety, między innymi także złote ruble i złote dolary, należy traktować jako złoto w rozumieniu art. 2 pkt 2 u.d., a nie jako zagraniczne środki płatnicze (art. 2 pkt 1 u.d.).

Przepis § 3 utrzymuje szczególny charakter wartości dewizowych wyrażonych w walucie krajowej (art. 3 u.d.), jakimi stały się pieniądze

⁵ W pewnym stopniu odmienne unormowanie zawiera § 5 zarządzenia Min. Fin. z 25 września 1954 r. (M.P. Nr 101, poz. 1275; zm.: M.P. z 1966 r. Nr 5, poz. 39) w sprawie zezwolenia zespołom adwokackim na niektóre czynności obrotu wartościami dewizowymi, który to przepis, niezależnie od posiadanego przez krajowca dewizowego-dłużnika zezwolenia na wypłatę należności cudzoziemcowi dewizowemu, udziela zespołowi adwokackiemu — jako zleceniobiorcy cudzoziemca dewizowego — odrębnego zezwolenia na zainkasowanie tej należności.

⁶ Uchwała SN w składzie siedmiu sędziów z 22 lutego 1962 r. (OSN IV/1862, poz. 54) oraz uchylony obecnie okólnik Min. Fin. z 24 stycznia 1966 r. (M.P. Nr 3, poz. 32).

polskie bite z kruszców szlachtetnych, a zatem monety złote lub srebrne⁷, mające wprawdzie obieg ustawowy, ale będące w praktyce numizmatami⁸. Paragraf 70 traktuje ich przewóz przez granicę oraz zezwolenia z nim związane w sposób odmienny od zakazów przewozu waluty polskiej.

Poza wydzieleniem pojęć ogólnych w rozdziale 1 zarządzenie zawiera w rozdziałach 4 i 5 dalsze jeszcze definicje pojęć w nich użytych. Odnoszą się one wprawdzie tylko do unormowań z danych rozdziałów, ale w praktyce ich stosowanie może mieć szerszy zasięg. Tak więc w §§ 47 i 57 zawarte są wyjaśnienia takich określeń, jak „przedsiębiorstwo przewozowe”, „trasa zagraniczna”, „państwa, z którymi Polska rozlicza się w płatnościach niehandlowych” (przez wyliczenie tych państw), „polskie środki komunikacji”, „należność za przewóz”, „usługi przewozu w obrocie z zagranicą”, „przedsiębiorstwa przewozowe i usługowe”. Wreszcie w rozdziale 9, zatytułowanym „Przepisy końcowe”, znajduje się jeszcze jeden przepis (§ 94) zawierający wyjaśnienie użytego kilkakrotnie w zarządzeniu określenia „członkowie najbliższej rodziny”. Są nimi małżonek, zstępni, wstępni, rodzeństwo, rodzice małżonka, zięciowie, synowie, pasierbowie i osoby przysposobione.

Poza tym zarządzenie wprowadza podpodziały uczestników obrotu wartościami dewizowymi, dzieląc krajowców dewizowych i cudzoziemców dewizowych — jeśli chodzi o poszczególne zezwolenia dewizowe — jakby na podgrupy. Zarządzenie rozróżnia więc wśród krajowców dewizowych osoby fizyczne, osoby nie będące jednostkami gospodarki społecznej (a zatem fizyczne i prawne prywatne) oraz jednostki gospodarki społecznej.

Pewnemu różnicowaniu ulega też pojęcie zagranicy. Zarządzenie w sposób bardziej liberalny pod względem dewizowym traktuje państwa, z którymi Polska rozlicza się w płatnościach niehandlowych, a szczególnie liberalnie — państwa członkowskie Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej (RWPG). Stosownie do tego podziału zarządzenie zawiera szereg odrębnych unormowań względem cudzoziemców dewizowych—obywateli tych grup państw⁹.

Z drugiej strony zarządzenie odstąpiło od niektórych dotychczasowych definicji pojęć ogólnych. Uchylone zarządzenie Min. Fin. z 31 maja 1960 r. w sprawie stosowania przepisów ustawy dewizowej do osób czasowo przebywających za granicą lub w kraju oraz w sprawie zezwoleń dla tych osób na niektóre czynności obrotu wartościami dewizowy-

---

⁷ Artykuł 3 prawa probierczego (ustawa z 28 czerwca 1962 r. — Dz. U. Nr 28, poz. 173) zalicza do kruszców szlachtetnych złoto, srebro, platynę i metale grupy platyny. Będący w obiegu bilon, do monet 20-złotowych włącznie, nie jest wytwarzany z metali szlachtetnych.

⁸ Sprzedają je za waluty obce przedsiębiorstwa lub punkty sprzedaży, uprawnione do transakcji w obcych walutach.

⁹ Niektóre z uchylonych przepisów używały zdezaktualizowanych już określeń, jak np. „państwa, z którymi Polska nie rozlicza się w clearingu w rublach” (zarząd. Min. Fin. z 8 lutego 1957 r., M.P. Nr 14, poz. 101; zarząd. Min. Fin. z 11 lutego 1957 r., M.P. Nr 14, poz. 103 i inne), a później „państwa z którymi Polska rozlicza się w rublach transferowych” (zarząd. Min. Fin. z 12 grudnia 1968 r., M.P. Nr 55, poz. 394).

Obecnie użyte określenia wykształciły się w przepisach instrukcyjnych Centrali NBP, określających treściowo zakres uprawnień do udzielania indywidualnych zezwoleń dewizowych przez oddziały NBP.

mi¹⁰ precyzowało szczegółowo (§ 1, 2, 3, 9, 10 i 11) podstawowe dla prawa dewizowego pojęcia krajowca i cudzoziemca dewizowego, a w szczególności definiowało ich zasadniczą przesłankę, jaką jest określenie stałego i czasowego pobytu w kraju lub za granicą. Zarządzenie obecne pomija te unormowania, wobec czego status krajowca lub cudzoziemca dewizowego należy ustalać tylko na podstawie przepisów art. 6 i 7 u.d., aczkolwiek długi okres obowiązywania przepisów uchylonych wywrze prawdopodobnie wpływ na interpretację przepisów u.d.¹¹

Nie wszystkie określenia ogólne użyte w zarządzeniu zostały w nim bliżej wyjaśnione. Przykładem są np. takie określenia, jak „waluty wymienialne” (§ 23, 50, 61)¹² oraz „rachunek bezpośrednio zasilany rublami clearingowymi” (§ 63).

PRZEKAZYWANIE I WYPŁATA NALEŻNOŚCI CUDZOZIEMCÓW DEWIZOWYCH

Zarządzenie objęło zezwoleniem ogólnym realizację wierzytelności obywateli i osób prawnych krajów RWPG, zresztą pod warunkiem istnienia wzajemności. Ich należności z wielu różnych tytułów, jak np. wynagrodzenia za pracę, stypendia, należności za odczyty, za usługi z dziedziny plastyki, za występy artystyczne, dalej — z tytułu honorariów autorskich, odszkodowań, emerytur, rent, ubezpieczeń, spadków, alimentacji, nagród, należności z wyroków i z innych tytułów egzekucyjnych, a nadto należności pochodzące z realizacji (sprzedaży) posiadanego w Polsce majątku, mogą być przekazywane za granicę, tj. do państw należących do RWPG (§ 6 i 10 ust. 2). W praktyce kontrola tych przekazów ze strony NBP istnieje nadal, gdyż zlecający dokonanie przekazu musi udokumentować jego tytuł i zgodność z przepisami dewizowymi (§ 6 ust. 2).

Jednostki gospodarki uspołecznionej otrzymały uprawnienia do przekazywania za granicę przez NBP należności nie związanych z obrotem towarowym (pojęcie bardzo szerokie) oraz z tytułu wydatków administracyjnych lub należności rentowych — bez potrzeby uzyskiwania za każdym razem zezwoleń dewizowych. Warunkiem jest tutaj, aby przekazy mieściły się w globalnych kwotach przewidzianych w planie obrotów płatniczych z zagranicą. Ponadto przekazy te są dopuszczalne, jeżeli umowy zobowiązujące do wypłaty zostały zatwierdzone przez właściwy organ dewizowy (art. 15 u.d.). Ten ostatni warunek staje się zatem bezprzedmiotowy, gdy należność pochodzi z tytułu nieumownego.

¹⁰ M.P. Nr 51, poz. 244; zm.: M.P. z 1971 r. Nr 9, poz. 60.

¹¹ Ustalenie statusu danej osoby jako krajowca czy cudzoziemca dewizowego zależy od tego, czy jej pobyt w kraju lub za granicą jest stały, czy też czasowy. To ostatnie kryterium nie wiąże się z czasem trwania ani z formą meldunku, lecz zależy od wyrażonej woli i możliwości pobytu na stałe w danym kraju. Obywatele państw obcych nabywają w Polsce status krajowca dewizowego z chwilą uzyskania karty stałego pobytu, a obywatele polscy przebywający za granicą stają się cudzoziemcami dewizowymi z chwilą uzyskania polskiego paszportu konsularnego lub pozostania za granicą mimo upływu ważności polskiego paszportu i bez uzyskania zgody władz polskich na przedłużenie pobytu.

¹² Instrukcje służbowe Centrali NBP (aktualnie B/20 z listopada 1973 r.) wyliczają waluty, które traktuje się jako wymienialne (tzn. których wymienialność na inne waluty jest dopuszczalna według przepisów kraju ich emisji).

Zarządzenie zezwala jednostkom gospodarki uspołecznionej na wypłatę cudzoziemcom dewizowym w kraju w walucie polskiej należności z licznych tytułów, a mianowicie:

- z umów wydawniczych (§ 9),
- za wykłady, odczyty, artykuły, opracowania autorskie (§ 11),
- z tytułu nagród i wynagrodzeń za uczestnictwo w konkursach lub imprezach krajowych (§ 12),
- stypendiów (§ 13),
- należności świadków-cudzoziemców dewizowych (§ 14),
- odszkodowań od hoteli (§ 15),
- z tytułu wygranych na loteriach, grach i zakładach organizowanych przez instytucje państwowe (§ 16)¹³.

Z wyjątkiem należności świadków (§ 14 ust. 2) pozostałe z powyższych należności mogą być wypłacane tylko w kraju, a cudzoziemiec dewizowy może ewentualnie ubiegać się o indywidualne zezwolenie na ich wywóz lub przekazanie za granicę. Ograniczenie to nie odnosi się jednak do obywateli krajów RWPG, którzy mogą wywozić lub przekazywać swe należności z powyższych tytułów do kraju swego zamieszkania (§ 6 ust. 1, § 10 ust. 2, § 11 ust. 3).

Krajowcy dewizowi (wszyscy) mogą zatrudniać cudzoziemców dewizowych w Polsce, jeżeli przepisy administracyjne na to zezwalają (§ 10) i wypłacać im w kraju w walucie polskiej należności z tych umów. Mogą też wypłacać im należności z innych umów zawartych z zachowaniem przepisów dewizowych (§ 8).

USŁUGI KRAJOWCÓW DEWIZOWYCH NA RZECZ ZAGRANICY

Szereg przepisów normuje możliwość zawierania przez krajowców dewizowych umów o świadczenie na rzecz zagranicy różnego rodzaju usług¹⁴. Treść poszczególnych zezwoleń jest zależna od tego, czy usługi dla zagranicy są wykonywane w kraju czy też za granicą.

Zarządzenie zezwala krajowcom dewizowym na zawieranie w obrocie z zagranicą umów o usługi artystyczne i autorskie z dziedziny produkcji filmowej oraz o usługi (występy) sceniczne, muzyczne i rozrywkowe — tak estradowe jak i telewizyjne lub radiowe. W odniesieniu do tej grupy usług typu audiowizualnego wykonywanych za granicą zarządzenie uzależnia korzystanie z zezwoleń od pośrednictwa właściwych przedsiębiorstw polskich, do których zalicza się Film Polski, Pagart i Zjednoczone Przedsiębiorstwa Rozrywkowe (§ 19). Zarządzenie uzależnia

¹³ Dotychczasowy zakres zezwoleń dewizowych co do tych tytułów był węższy i zawarty był w cytowanym w przyp. 10 zarządzeniu (§ 13—18) oraz zarządzeniach Min. Fin. z 3 lipca 1962 r. (M.P. Nr 67, poz. 271) i z 20 listopada 1969 r. (M.P. Nr 51, poz. 394).

¹⁴ Uchylone zostały w tym zakresie zarządzenia Min. Fin. które zezwalając na zawarcie umów i usług z zagranicą lub przewidując możliwość uzyskania odpowiednich zezwoleń, zezwalały zarazem na wykorzystanie uzyskanych zapłat w eksporcie wewnętrznym lub na dysponowanie nimi częściowo za granicą. Nowe przepisy zastąpiły w tym względzie zarządzenie Min. Fin. z 14 sierpnia 1958 r. (M.P. Nr 69, poz. 402), z 24 czerwca 1959 r. (M.P. Nr 60, poz. 295), z 9 sierpnia 1960 r. (M.P. Nr 66, poz. 312; zm.: M.P. z 1967 r. Nr 8, poz. 42), z 8 czerwca 1963 r. (M.P. Nr 52, poz. 264), z 2 października 1963 r. (M.P. Nr 76, poz. 376; zm.: M.P. z 1968 r. Nr 38, poz. 271) oraz z 29 maja 1965 r. (M.P. Nr 31, poz. 171).

także zezwolenie na wydawanie lub wystawianie za granicą utworów literackich, scenicznych lub muzycznych od pośrednictwa ZAIKS-u, Agencji Autorskiej lub innych przedsiębiorstw wydawniczych (§ 20). Ponadto w zakresie sprzedaży patentów i osiągnięć naukowo-technicznych za granicą przewiduje się możliwość realizacji należności za pośrednictwem przedsiębiorstw handlu zagranicznego (§ 22).

Natomiast § 29 zezwala krajowcom dewizowym generalnie na zawieranie bezpośrednio z cudzoziemcami dewizowymi umów o wykonywanie w kraju usług na rzecz zagranicy. Przepis zezwala na usługi nie związane z obrotem towarowym, a w szczególności na opracowania autorskie, architektoniczne, plastyczne, artystyczne, na umowy o dokonanie tłumaczeń itp. pod warunkiem, że wynagrodzenie będzie ustalone w walucie obcej i przekazane w tej walucie w drodze bankowej do kraju.

WYKORZYSTANIE NALEŻNOŚCI OD ZAGRANICY I WALUT OBCYCH NA WYJAZDY ZA GRANICĘ ORAZ W EKSPORCIE WEWNĘTRZNYM (PeKaO)

Na tle unormowań w sprawie usług dla zagranicy nasuwa się interesujące zagadnienie, jak dalece osoby świadczące te usługi na podstawie umów zawartych w kraju mogą dysponować należnościami z tych umów na wyjazdy oraz pobyty za granicą lub wykorzystywać w drodze eksportu wewnętrznego należności przekazane do kraju. Problem ten w świetle przepisów zarządzenia nie jest rozwiązany jednolicie, aczkolwiek trzeba podkreślić tendencję ogólną do rozszerzenia możliwości korzystania z przeliczeń uprzywilejowanych i dysponowania należnościami za granicą. Linia podziału pomiędzy poszczególnymi unormowaniami przebiega w zależności od tego, czy chodzi o usługi wykonywane w kraju czy też za granicą.

Zarządzenie preferuje wpłaty z zagranicy przez konta walutowe, rachunki bankowe instytucji pośredniczących w umowach o świadczenie usług dla zagranicy. Mogą one dysponować uzyskanymi wpłatami bezpośrednio na rzecz osób uprawnionych, i to bez potrzeby uzyskiwania zezwoleń dewizowych. Dotyczy to należności inkasowanych przez ZAIKS (§ 21 ust. 3—4) oraz przez przedsiębiorstwa handlu zagranicznego (§ 22). Wpłaty z tych tytułów można wykorzystać na cele wyjazdu za granicę oraz w drodze eksportu wewnętrznego (PeKaO).

Ponadto pozostało w mocy, aczkolwiek w nowej formie, uprawnienie do wykorzystywania w eksporcie wewnętrznym walut wymiennalnych posiadanych przez krajowców dewizowych w kraju (§ 23)¹⁵. Uprawnienie to obejmuje także należności w walutach wymiennalnych przekazywane z zagranicy bądź bezpośrednio na rzecz krajowców dewizowych, bądź też na konta walutowe instytucji pośredniczących w wykonaniu zlecenia (ZAIKS — § 21 ust. 4, przedsiębiorstwa handlu zagranicznego — § 22 ust. 2).

---

¹⁵ Poprzednio — § 1 ust. 3 zarządzenia Min. Fin. z 24 czerwca 1959 r. (M.P. Nr 60, poz. 295).

Możliwość dysponowania należnościami od zagranicy z umów o usługi zawartych w kraju a realizowanych za granicą wynika z § 28 ust. 1. Wyjątek stanowią umowy o prawa autorskie inne niż wymienione w art. 19 pkt 1 lit. b), a zatem umowy autorskie nie dotyczące produkcji filmowej. Niemniej — jak już zaznaczono — również umowy o prawa autorskie, jeśli są realizowane przez ZAIKS, korzystają z przywileju przewidzianego w § 23 oraz z możliwości wykorzystania należności na pobytu za granicą (§ 21). Natomiast nie można dysponować w czasie pobytu za granicą należnościami z umów zawartych z zagranicą w kraju i tu wykonanych (§ 29), zwłaszcza że przepis zezwalający na zawieranie takich umów bezpośrednio z cudzoziemcami dewizowymi zastrzega zapłatę wynagrodzenia w walucie obcej i to w drodze bankowej.

Uprawnienia do uprzywilejowanego sposobu wykorzystywania należności od zagranicy znajdują uzupełnienie w przepisach zarządzenia Ministra Finansów z 4 kwietnia 1970 r. w sprawie zezwolenia na otwieranie i prowadzenie dla osób fizycznych krajowców dewizowych oprocentowanych rachunków bankowych w walucie zagranicznej¹⁶. Zezwala ono na wpłacanie na rachunki walutowe A wszystkich kwot, którymi można swobodnie dysponować za granicą. Nie należą do nich zapłaty z umów przewidzianych w § 29.

SPRZEDAŻ ZŁOTA, PLATYNY I MONET ZŁOTYCH; UMOWY UBEZPIECZENIOWE W WALUTACH WYMIENIALNYCH

Krajowcy dewizowi mogą w kraju sprzedawać złoto i platynę w postaci stanowiącej wartość dewizową państwowym przedsiębiorstwom handlu jubilerskiego (§ 24 ust. 1). Przedsiębiorstwo DESA może skupować i sprzedawać monety złote bite po 1850 r., mające charakter numizmatów (§ 24 ust. 2).

Wprowadzoną w roku 1971¹⁷ nowością, przejętą treściowo przez § 18, jest zezwolenie na zawieranie przez PZU umów ubezpieczeń renty w walutach wymiennalnych oraz na wpłaty i wypłaty w tych walutach w ramach zawartych umów.

PEŁNOMOCNICTWA DLA DOCHODZENIA ROSZCZEŃ I ODBIORU MIENIA ZA GRANICĄ

Nie uległy treściowej zmianie zezwolenia na udzielanie polskim placówkom dyplomatycznym i konsularnym pełnomocnictw do realizacji praw spadkowych za granicą oraz sprzedaży mienia spadkowego (§ 25)¹⁸, jak również na udzielanie w określonym trybie pełnomocnictw do dochodzenia za granicą roszczeń alimentacyjnych (§ 26)¹⁹.

¹⁶ M.P. Nr 11, poz. 65; zm.: M.P. z 1972 r. Nr 41, poz. 226 i z 1973 r. Nr 24, poz. 149.

¹⁷ Zarządzenie Min. Fin. z 14 sierpnia 1971 r. (M.P. Nr 43, poz. 297).

¹⁸ Uchylone zarządzenie Min. Fin. z 12 lipca 1967 r. (M.P. Nr 42, poz. 204).

¹⁹ Uchylone zarządzenie Min. Fin. z 3 lipca 1962 r. (M.P. Nr 57, poz. 272).

Nowością natomiast jest zezwolenie ogólne na udzielanie pełnomocnictw do odbioru za granicą mienia tam zdeponowanego przy przekraczaniu granicy, a zatem nie dopuszczonego do wwozu za granicę (§ 32).

DAROWIZNY WARTOŚCI DEWIZOWYCH²⁰

Przepis § 33 zezwala na przyjmowanie darowizn wartości dewizowych przez krajowców dewizowych od cudzoziemców dewizowych, jednakże z wyłączeniem pieniędzy polskich znajdujących się w państwach obcych. Ich transfer do kraju jest niedopuszczalny. Natomiast osoby fizyczne będące krajowcami dewizowymi mogą dokonywać darowizn:

- zagranicznych środków płatniczych posiadanych za granicą krajowcom dewizowym przebywającym w kraju (§ 34 pkt 1),
- wartości dewizowych wszelkiego rodzaju posiadanych w kraju członkom najbliższej rodziny bez ograniczenia, a innym krajowcom dewizowym z okazji zwyczajowo stosowanych upominków, a zatem także ilościowo w granicach przyjętych zwyczajów (§ 34 pkt 2),
- w walucie polskiej osobom fizycznym-cudzoziemcom dewizowym przebywającym w Polsce, z tym zastrzeżeniem, że łączna suma na osobę za okres całego jej pobytu nie może przekraczać 1000 zł.

To ostatnie unormowanie odnosi się także do pożyczek (§ 36).

DYSPONOWANIE MIENIEM ZA GRANICĄ

Liberalizacji uległ częściowo zakaz dysponowania przez krajowców dewizowych mieniem posiadany za granicą (art. 22 u.d.). Przepisy zarządzenia zezwalają bowiem krajowcom dewizowym na dysponowanie za granicą:

- zagranicznymi środkami płatniczymi uzyskanymi tam z zajęć zarobkowych, jeżeli zawarcie umowy i jej wykonanie nastąpiło za granicą albo jeżeli zawarcie umowy nastąpiło na podstawie zezwolenia dewizowego w kraju, ale wykonanie umowy i zapłata za nią za granicą (§ 27 i 28 ust. 1), z wyjątkiem umów o prawa autorskie inne niż dotyczące produkcji filmowej,
- nagrodami, wygranymi uzyskanymi za granicą (§ 28 ust. 2),
- darowiznami otrzymanymi za granicą (§ 35),
- kwotami uzyskanymi ze sprzedaży rzeczy wywiezionych za granicę bez obowiązku ich powrotnego przywozu oraz ze sprzedaży rzeczy za granicą nabytych (§ 30), a jeśli chodzi o krajowców dewizowych będących obywatelami państw obcych, to także ze sprzedaży wszelkiego mienia posiadanego za granicą, która to sprzedaż objęta jest również zezwoleniem dewizowym (§ 31).

W związku z liberalizacją możliwości dysponowania mieniem za granicą należy zwrócić uwagę na § 28 ust. 3, który stanowi, że z chwilą zakończenia przez krajowca dewizowego danego pobytu za granicą nie wydatkowane środki pieniężne „podlegają niezwłocznemu sprowadzeniu do

²⁰ Ostatnio obowiązywało zarządzenie z 12 czerwca 1971 r. (M.P. Nr 34, poz. 225).

kraju". Przepis ust. 3 w § 28 nie jest ujęty w formie warunku, od którego uzależnione byłoby zezwolenie na dysponowanie przewidziane w ust. 1 i 2 tegoż paragrafu²¹. Unormowanie w § 28 ust. 3 nie znajduje odpowiednika ani w przepisach u.d., ani w przepisach u.k.s. Brak jest przepisu, który by przewidywał karalność niesprowadzenia do kraju posiadanych za granicą wartości dewizowych²². Istnieje tylko obowiązek ich zgłoszenia²³. Jakakolwiek zaś rozszerzająca interpretacja przepisów karnych nie jest dopuszczalna. Jeżeli jednak pozostawienie danych wartości za granicą łączyłoby się z jakąś ich dyspozycją, to wówczas stanowiłoby to karalną w myśl art. 65 u.k.s. formę dysponowania mieniem. Należy jednak równocześnie podkreślić, że przywiezione ze sobą do kraju zagraniczne środki płatnicze mogą być wykorzystane w eksporcie wewnętrznym (§ 24), a niektóre z nich w razie uzyskania pisemnego potwierdzenia ich przywozu przez kontrolę celno-dewizową (§ 72 i 81 ust. 1 pkt 2) mogą być ponownie wywiezione za granicę.

ZARZĄD, DZIERŻAWA I NAJEM NIERUCHOMOŚCI

Szczególnie istotnemu uproszczeniu uległy przepisy zezwalające na zawieranie umów najmu i dzierżawy z cudzoziemcami dewizowymi. Odnosi się to także do sprawowania zarządu nieruchomości stanowiących własność cudzoziemców dewizowych²⁴.

Zarządzenie zezwala generalnie jednostkom gospodarki uspołecznionej wynajmować i wydzierżawiać od cudzoziemców dewizowych nieruchomości i lokale położone w miastach z zastrzeżeniem ustalenia świadczeń najemcy zgodnie z obowiązującymi przepisami (§ 37). Jednostki gospodarki uspołecznionej mogą z drugiej strony wynajmować i wydzierżawiać lokale, budynki oraz tereny budowlane i nie zabudowane przedstawicielstwu dyplomatycznemu, organizacjom międzynarodowym, osobom fizycznym korzystającym z przywilejów dyplomatycznych (§ 44) oraz innym cudzoziemcom dewizowym (§ 45) — pod warunkiem regulowania przez najemców lub dzierżawców ich należności z określonych w przepisach zarządzenia źródeł dewizowych.

Krajowcy dewizowi mogą podejmować się zarządu położonych w Polsce nieruchomości stanowiących własność cudzoziemców dewizowych (§ 38). Zarządca jest uprawniony do inkasowania przychodów z nieruchomości cudzoziemca dewizowego w walucie polskiej i do dokonywania z nich wydatków związanych z daną nieruchomością (§ 39). Unormowa-

²¹ Przepis § 4 uchylonego zarządzenia Min. Fin. z 14 sierpnia 1958 r. (M.P. Nr 69, poz. 402) zezwalał na dysponowanie częścią kwot uzyskanych za granicą pod wyraźnie sformułowanym warunkiem sprowadzenia do kraju i odprzedaży uprawnionemu bankowi kwot w części nie dopuszczonej do dysponowania. W razie jednak nieskorzystania z zezwolenia na częściowe dysponowanie za granicą, nie istniał obowiązek sprowadzenia zainkasowanej za granicą kwoty do kraju.

²² Artykuł 23 u.d., § 10, 12, 13 ust. 3 i 3 og. rozp. wyk. (por. przypis 4) oraz art. 62 § 1 u.k.s. odnoszą się do inkasowania wierzytelności krajowców dewizowych od zagranicy, a nie do sprowadzania posiadanych przez krajowca dewizowego wartości dewizowych.

²³ Artykuł 24 u.d. oraz rozp. Min. Fin. z 15 kwietnia 1952 r. (Dz. U. Nr 21, poz. 138).

²⁴ Uchylone zostały zarządzenia Min. Fin. z 8 maja 1961 r. (M.P. Nr 40, poz. 17; zm.: M.P. z 1971 r. Nr 16, poz. 114) oraz z 21 grudnia 1962 r. (M.P. z 1963 r. Nr 5, poz. 22).

nie to jest daleko idącym odformalizowaniem poprzednich przepisów, które określały kazuistycznie, **jakie wydatki i w jakich granicach są** związane z nieruchomością²⁵. Zarządca nieruchomości jest uprawniony (a nie — jak dotychczas — zobowiązany) do wpłacania nadwyżki przychodów na prowadzony w NBP zablokowany rachunek zagraniczny właściciela nieruchomości (§ 40—41). Zarządca może z rachunku tego podejmować bez ograniczenia kwoty potrzebne na wydatki związane z daną nieruchomością. Zarządzenie zezwala nadto cudzoziemcom dewizowym administrować ich nieruchomościami w Polsce bez potrzeby uciekania się do angażowania zarządcy, i to na analogicznych warunkach, jakie obowiązują zarządcę (§ 43). Właściciel może zatem sam inkasować czynsze i należności z nieruchomości, jednakże dysponować nimi może tylko na potrzeby związane z nieruchomością. Dalsze dyspozycje uzależnione są od uzyskania zezwoleń indywidualnych.

Wreszcie § 46 zezwala krajowcom dewizowym nie będącym jednostkami gospodarki społecznej na wynajmowanie i wydzierżawianie cudzoziemcom dewizowym lokali i budynków w Polsce z zastrzeżeniem zachowania wymagań wymienionych w zarządzeniu. Jednym z nich jest uzyskanie zgody właściwego organu gospodarki komunalnej bez względu na to, czy lokal podlega przepisom o gospodarce lokalami, czy też nie. Zgoda organu gospodarki komunalnej jest jednak zbędna, jeżeli umowę zawiera się za pośrednictwem przedsiębiorstwa uprawnionego do świadczenia usług mieszkaniowo-administracyjnych. Dalsze warunki dotyczą źródeł dewizowych, z których powinien być płacony czynsz najmu, oraz sposobów zapłaty. Wszystkie te wymagania nie obowiązują jednak przy krótkoterminowych, na okres do trzech dni, umowach najmu oraz w wypadku, gdy najemcą jest obywatel państwa członkowskiego RWPG.

ZAPŁATA ZA PRZEJAZDY, PRZEWOZY I UBEZPIECZENIA NA TRASACH ZAGRANICZNYCH

Rozdziały 4 i 5 grupują zezwolenia na przewóz osób na trasach zagranicznych oraz na przewóz i ubezpieczenie przesyłek w obrocie z zagranicą. Usługi przewozowe i transportowe na trasach zagranicznych zawierają w sobie elementy obrotu dewizowego z zagranicą. Wszelkie bowiem należności za przewóz lub transport na trasach zagranicznych, przyjęte przez polskiego przewoźnika lub polskie biuro podróży, stają się w drodze rozliczeń z przewoźnikiem zagranicznym, a zatem z cudzoziemcem dewizowym, wartością dewizową²⁶. W tej sytuacji koniecznością stają się szeroko ujęte zezwolenia dewizowe, umożliwiające jak najmniej skrepowany dewizowo ruch osobowy i towarowy z zagranicą. Nowe przepisy ujmują w formę zbiorczą całokształt dotychczasowych zezwoleń.

²⁵ Paragraf 4 zarządzenia Min. Fin. z 8 maja 1961 r. (M.P. Nr 40, poz. 187).

²⁶ Okólnik Min. Fin. z 9 stycznia 1968 r. w sprawie wykładni przepisów dewizowych dotyczących usług przewozu osób na trasach zagranicznych (M.P. Nr 9, poz. 57), który nie został uchylony.

szczególnie często zmienianych i nowelizowanych²⁷. Istotną nowością jest deklarowane w §§ 48 i 58 zezwolenie na zawieranie w kraju umów przewozu osób lub transportu i ubezpieczenia przesyłek na trasach zagranicznych na warunkach wymienionych w zarządzeniu. Szerokie ujęcie tego zezwolenia dewizowego oznacza w zasadzie swobodę zawierania umów, z zastrzeżeniem tylko dochowania pewnych warunków. Treść poszczególnych grup zezwoleń zawartych w zarządzeniu zależy od:

- rodzaju wyjazdu za granicę, tj. służbowego, popieranego (§ 49 ust. 2 pkt 2) lub prywatnego,
- statusu dewizowego podróżnego, mianowicie czy jest on krajowcem, czy też cudzoziemcem dewizowym — przy pewnym uprzywilejowaniu cudzoziemców dewizowych legitymujących się paszportami wydanymi przez państwa, z którymi Polska rozlicza się w płatnościach niehandlowych,
- rodzaju trasy zagranicznej, mianowicie czy przebiega ona przez kraj, z którym Polska rozlicza się w płatnościach niehandlowych, czy też przez inne kraje,
- rodzaju środka przewozu, polskiego czy zagranicznego, i to jeszcze z podziałem na środki przewozowe krajów członkowskich RWPG i innych.

W zależności właśnie od powyższych przesłanek zarządzenie bądź zezwala na dokonywanie zapłat w polskich biurach podróży walutą polską, bądź też wymaga zapłaty w walucie polskiej pochodzącej z wymiany zagranicznych środków płatniczych.

Krajowcy dewizowi mogą opłacać koszty podróży za granicę w złotych polskich przy wyjazdach służbowych i tzw. popieranych na wszystkie trasy zagraniczne (§ 49). Natomiast przy wyjazdach prywatnych mogą opłacać należności w walucie polskiej:

- za korzystanie z polskich środków komunikacji powietrznej i wodnej bez względu na trasę,
- za przejazdy koleją przez państwa, z którymi Polska rozlicza się w płatnościach niehandlowych, oraz do Jugosławii (§ 51 ust. 2—3),
- za przejazdy samolotami państw członkowskich RWPG pod pewnymi dodatkowymi warunkami (§ 51 ust. 4),
- za przewóz wszelkimi środkami komunikacyjnymi w granicach państw rozliczających się z Polską w płatnościach niehandlowych, jeżeli wyjazd następuje nie na podstawie paszportu, lecz na podstawie wkładki paszportowej, dowodu osobistego lub dokumentu wydanego przez organy państw, z którymi Polska rozlicza się w płatnościach niehandlowych (§§ 52—54); chodzi o to, że dokumenty te nie uprawniają do przekraczania granic państw kapitalistycznych.

W innych wypadkach, a więc przy wyjazdach prywatnych na trasy zagraniczne poza granice państw, z którymi Polska rozlicza się w płatnościach niehandlowych, i to nie polskimi środkami komunikacji, krajowcy dewizowi muszą opłacać należności za przewóz walutą polską po-

---

²⁷ Uchylone zostały zarządzenia Min. Fin. z 8 lutego 1957 r. (M.P. Nr 14, poz. 101), z 11 lutego 1957 r. (M.P. Nr 14, poz. 103), z 26 marca 1957 r. (M.P. Nr 28, poz. 193) oraz z 30 lipca 1970 r. (M.P. Nr 25, poz. 204).

chodzącą z wymiany środków przysyłanych z zagranicy lub z bankowych rachunków walutowych (§ 50), a w niektórych wypadkach — z wymiany walut obcych posiadanych w kraju (§ 50 ust. 1 pkt 2).

Cudzoziemcy dewizowi legitymujący się zarówno paszportami zagranicznymi jak i polskimi paszportami konsularnymi muszą opłacać należności za przejazdy zagraniczne w złotych polskich, pochodzących z wymiany przywiezionych przez siebie lub pochodzących ze źródeł dewizowych walut obcych (§§ 50 i 55). Warunek ten nie dotyczy cudzoziemców dewizowych z krajów, z którymi Polska rozlicza się w płatnościach niehandlowych, jeśli chodzi o przejazdy przez te kraje (§ 53).

Istotne znaczenie ma § 56, który stanowi, że zbywanie dokumentów przewozu nabytych za złote pochodzące z odprzedaży zagranicznych środków płatniczych jest dozwolone, co eliminuje karalność tej czynności przewidzianą w art. 59 u.k.s.

W sposób analogiczny zostały ujęte zezwolenia dewizowe odnoszące się do przewozu i ubezpieczenia przesyłek w obrocie z zagranicą. Zarządzenie zezwala ogólnie jednostkom gospodarki uspołecznionej na opłacanie w złotych za usługi przewozu i ubezpieczenia na trasach zagranicznych, z tym uzupełnieniem, że przewozy samolotowe i samochodowe są dodatkowo uwarunkowane (§ 59). Osoby fizyczne będące krajowcami dewizowymi mogą opłacać w złotych należności za transport na trasach zagranicznych polskimi środkami komunikacji powietrznej, wodnej i samochodowej oraz wszelkimi środkami komunikacji kolejowej (§ 60). Inne transporty na trasach zagranicznych oraz ubezpieczenie przesyłek przez krajowców dewizowych, jak również należności od cudzoziemców dewizowych za usługi przewozu i ubezpieczenia przesyłek na trasach zagranicznych muszą być opłacane w złotych polskich pochodzących z wymiany zagranicznych środków płatniczych (§§ 61—62), z tym zastrzeżeniem, że od warunku tego znowu zwolnieni są cudziemcy dewizowi z państw, z którymi Polska rozlicza się w płatnościach niehandlowych za usługi transportu w granicach tych państw (§ 63).

WYWÓZ I PRZYWÓZ WALUTY POLSKIEJ

-Szczególnie istotne znaczenie mają zawarte w rozdziale 6 zezwolenia dewizowe na wywóz i przywóz wartości dewizowych przy przekraczaniu granicy polskiej²⁸.

Przepisy dewizowe chronią walutę polską przed jej konfrontacjami typu giełdowego, ma ona bowiem charakter waluty wewnętrzno-krajowej. Ochrona ta polega m.in. na zakazie jej wywozu i przywozu²⁹.

Zarządzenie zezwala krajowcom dewizowym na wywóz:

— kwoty 1.000 zł, a przy podróżach statkiem kwoty — 2.000 zł z obowiązkiem przywozu powrotnego (§ 64 ust. 1),

²⁸ W tym zakresie uchylono zarządzenia Min. Fin. z 12 grudnia 1968 r. (M.P. Nr 55, poz. 364) oraz z 30 grudnia 1971 r. zmienione 5 lutego 1972 r.

²⁹ Paragraf 27 og. rozp. wyk. (por. przyp. 4) dopuszcza przywóz z zagranicy pieniądze polskich tylko w razie powrotu ich wwozu.

- kwot potrzebnych na wymianę za talony wystawiane przez NBP przy przejazdach tranzytowych (§ 64 ust. 2)³⁰,
- imiennych krajowych książeczek oszczędnościowych z obowiązkiem ich przywozu powrotnego (§ 65).

Obowiązek przywozu powrotnego wywożonych pieniędzy polskich uległ liberalizacji przez zezwolenie na wydatkowanie ich na zakup artykułów konsumpcyjnych w środkach komunikacji polskich lub należących do krajów RWPG, jak również na zakup tych artykułów w portach i przejściach granicznych. Z wywożonych kwot w walucie polskiej podlegających obowiązkowi powrotnego przywozu można nadto opłacać należności za miejsce sypialne lub do leżenia, jak i za bilety oraz miejscówki w polskich środkach komunikacji międzynarodowej (§ 64 ust. 1 pkt 1 i 2).

Obywatele państw członkowskich RWPG — cudzoziemcy dewizowi mogą wywozić w drodze powrotnej pieniądze polskie, jakie nabyli w kraju, z którego przyjechali, w ramach porozumień między bankami centralnymi obu państw lub jakie nabyli w Polsce na podstawie przywiezionych walut lub czeków (§ 68 pkt 1 i 2).

Dozwolony jest przywóz waluty polskiej przez cudziemców dewizowych obywateli państw członkowskich RWPG, jeśli nabyli pieniądze polskie u siebie w kraju w trybie i w wysokości przewidzianej w porozumieniach banków centralnych (§ 68 pkt 1).

WYWÓZ WALUT OBCYCH

Jednym ze szczególnie istotnych zadań reglamentacji dewizowej jest zapobieganie nie kontrolowanemu wywozowi zagranicznych środków płatniczych.

Wspólne dla krajowców i cudzoziemców dewizowych unormowania zezwalają na wywóz m.in.:

- walut zagranicznych i czeków opiewających na walutę obcą nabytych na cele podróży za granicę w jednostkach uprawnionych do ich sprzedaży w kraju (§ 69 pkt 1)³¹,
- czeków podróżniczych wywożonych przez ich pierwotnych właścicieli (§ 69 pkt 2),
- walut obcych przekazanych w formie darowizny w drodze bankowej z zagranicy na koszty podróży i pobytu za granicą, z których to kwot mogą korzystać także członkowie najbliższej rodziny obdarowanego (§ 69 pkt 3),
- monet złotych i obiegowych monet polskich nabytych dla celów numizmatycznych (§ 70 ust. 1 i 2),
- wszelkich wartości dewizowych w tranzyście (§ 71).

³⁰ Obwieszczenie Min. Fin. z 13 grudnia 1963 r. (M.P. Nr 55, poz. 398) zostało uchylone. Kwot zabieranych w podróz do wymiany na podstawie talonów nie wpisuje się do deklaracji, jednakże w razie niewydatkowania ich należy je przywieźć do kraju.

³¹ Limity sprzedaży krajowcom dewizowym zagranicznych środków płatniczych określone są odrębnymi zarządzeniami Ministra Finansów bądź przepisami instrukcyjnymi Centrali NBP.

Dalsza grupa zezwoleń na wywóz wartości dewizowych odnosi się już tylko do krajowców dewizowych. Przepisy zezwalają krajowcom dewizowym:

- zatrudnionym albo odbywającym staż szkoleniowy lub naukowy za granicą na powrotny wywóz przywiezionych do kraju wartości dewizowych (§ 72 ust. 1 i 2)³²,
- na wywóz w kasach polskich statków zagranicznych środków płatniczych armatora i załogi z zachowaniem szczegółowo określonych warunków i limitów (§ 73 ust. 1 pkt 1) i 2).

Szczegółowe i rozbudowane przepisy określają możliwość wywozu zagranicznych środków płatniczych przez obsługę międzynarodowych środków komunikacji (§ 75 ust. 3 i 4 oraz § 76) a także na wnoszenie walut obcych do punktów sprzedaży PHZ Baltona ustanowionych wolnymi obszarami celnymi (§ 80), a więc znajdujących się poza polskim obszarem dewizowym. W mocy pozostały zezwolenia dewizowe na wywóz walut obcych za granicę zawarte w zarządzeniach o prowadzeniu bankowych rachunków dewizowych dla krajowców dewizowych³³.

MAŁY RUCH GRANICZNY

W ruchu tym krajowcy dewizowi mogą posiadać przy przekraczaniu granicy do 300 zł oraz krajowe książeczki oszczędnościowe, z tym zastrzeżeniem, że obowiązuje ich powrotny przywóz tych walorów (§ 77 pkt 1). W ruchu tym ograniczony jest przywóz wartości dewizowych wyrażonych w walutach obcych, choć w normalnym ruchu nie podlega on żadnym ograniczeniom. W małym ruchu granicznym cudzoziemcy dewizowi zamieszkujący państwa sąsiednie mogą przywozić ze sobą kwoty, na których wywóz zezwalają przepisy tego państwa sąsiedzkiego (§ 77 pkt 2). Zatrudnieni zaś na obszarze państwa sąsiedniego krajowcy dewizowi mogą przywozić i wywozić kwoty w tym państwie zarobione.

ZASADY I TRYB GRANICZNEJ KONTROLI DEWIZOWEJ

Przepisy powyższe, typowo wykonawcze, wypełniają treść rozdziału 7. Łączą się z nimi przepisy rozdziału 8 upoważniające urzędy celne do skupu zagranicznych pieniędzy i czeków podróżniczych oraz do zwrotnej wymiany pieniędzy³⁴.

³² Krajowcy dewizowi zatrudnieni w państwie sąsiednim i przekraczający codziennie granicę mogą zabierać powrotne wartości dewizowe tylko do równowartości 500 zł (§ 72 ust. 3).

³³ Zarządzenie Min. Fin. z 9 grudnia 1967 r. w sprawie zezwolenia na otwieranie i prowadzenie dla osób fizycznych-cudzoziemców dewizowych oprocentowanych rachunków bankowych w walucie zagranicznej (M.P. Nr 70, poz. 342); zarządzenie Min. Fin. z 4 kwietnia 1970 r. (por. przyp. 16), zarządzenie Min. Fin. z 5 sierpnia 1972 r. w sprawie bankowych rachunków dewizowych w złotych dla osób fizycznych krajowców dewizowych (M.P. Nr 41, poz. 225), a ponadto § 21 ust. 3 i 4 w odniesieniu do specjalnego rachunku walutowego ZAIKS-u oraz § 22 w odniesieniu do należności za wykorzystywanie przez zagranicę patentów i osiągnięć naukowo-technicznych.

³⁴ W tym względzie uchylone zostały zarządzenia Min. Fin. z 28 września 1966 r. (M.P. Nr 58, poz. 278) oraz z 5 sierpnia 1970 r. (M.P. Nr 27, poz. 224).

Artykuł 34 u.d. ustala, że graniczną kontrolę dewizową wykonują organa celne, a § 90 zarządzenia stanowi, że w odniesieniu do kontroli dewizowej stosuje się pomocniczo i uzupełniająco zasady oraz tryb kontroli celnej. W tym więc ujęciu graniczna kontrola celna staje się po prostu zarazem kontrolą dewizową.

Przepisy art. 33 u.d. oraz § 30 og. rozp. wyk. formułują tzw. zasadę deklaracyjności, sprowadzającą się do obowiązku samorzutnego zgłoszenia przewożonych wartości dewizowych posiadanych przy sobie lub w bagażu. Zarządzenie w sposób bliższy precyzuje, że obowiązek ten polega na zgłoszeniu urzędowi celnemu posiadanych wartości dewizowych przy przekraczaniu granicy (§ 81). Obowiązek ich okazania na wezwanie organów kontroli granicznej wynika z analogicznie stosowanych przepisów celnych. Zasadą jest zgłoszenie ustne (§ 81 ust. 2), w pewnych jednak wypadkach powinno ono nastąpić pisemnie (§ 81 ust. 1 pkt 1, § 85). Trzecim wariantem jest fakultatywne zgłoszenie pisemne dokonane w interesie podróżnego z jego inicjatywy (§ 81 ust. 1 pkt 2)³⁵.

Przepisy zarządzenia normują szczegółowo sposób udokumentowania uprawnień do przemieszczania przez granicę wartości dewizowych (§ 82), sposób pisemnego potwierdzenia przewozu, uprawnienie do powrotnego wywozu wartości dewizowych (§§ 83—85). Dalsza grupa przepisów normuje portową kontrolę dewizową statków morskich (§§ 86—87).

Zgrupowane w rozdziale 8 przepisy upoważniają urzędy celne do skupu pieniędzy polskich na pieniądze zagraniczne cudzoziemcom dewizowym wyjeżdżającym z Polski (§ 91, § 95). Urzędy celne mogą nadto przyjmować do depozytu wartości dewizowe zadeklarowane, ale nie dopuszczone do transferu, jak również współdziałać w przekazaniu tych wartości za granicę, jeśli depozyt pochodził od cudzoziemca dewizowego (§ 96).

UWAGI KOŃCOWE

Sumaryczny przegląd przepisów zawartych w omawianym zarządzeniu ma charakter tylko informacyjny. Nie jest on również wyczerpujący. Jego zadaniem jest zwrócenie uwagi na doniosłość zarządzenia Ministra Finansów z dnia 23 czerwca 1973 r. oraz na potrzebę orientowania się w jego treści.

Wprawdzie jednym z celów zarządzenia była komasacja rozdrobnionych przepisów zawierających ogólne zezwolenia dewizowe, jednakże nie objęło ono wszystkich aktów prawnych w tej dziedzinie. Poza zarządzeniem pozostały przede wszystkim przepisy zezwalające na prowadzenie bankowych rachunków walutowych dla krajowców i cudzoziemców dewizowych. Obowiązuje m.in. nadal zarządzenie Min. Fin. z 25 września 1954 r. w sprawie zezwoleń dla zespołów adwokackich na niektóre czynności obrotu wartościami dewizowymi³⁶.

³⁵ Od zażądania przez podróżnego pisemnego potwierdzenia zgłoszenia przywozu walorów zależy często możliwość ich powrotnego wywozu własnie na podstawie poświadczenia przywozu.

³⁶ Patrz: przypis 5.

Z drugiej strony nie wszystkie unormowania w uchylonych aktach prawnych znalazły swój odpowiednik w treści zarządzenia. Poza omówionym już pominięciem przepisów określających kazuistycznie pojęcie krajowca i cudzoziemca dewizowego oraz stałego i czasowego pobytu³⁷, zarządzenie nie przejęło także uchylonych przepisów w zakresie obrotu nieruchomościami³⁸. Obrót ten podlega zatem ogólnym zasadom prawa dewizowego i wymaga przy każdej transakcji z cudzoziemcem dewizowym indywidualnego zezwolenia dewizowego³⁹.

Można by zastanawiać się nad tym, czy dokonana liberalizacja obrotu dewizowego nie mogła być szersza. Instrukcja służbowa NBP dotycząca udzielania indywidualnych zezwoleń dewizowych (z listopada 1973 r.) przewiduje szereg typowych zezwoleń dewizowych, których oddziały NBP udzielają wprawdzie na wniosek, ale w zasadzie automatycznie z chwilą istnienia przewidzianych w instrukcji przesłanek⁴⁰. Wydaje się, że niektóre z nich mogły się znaleźć w ramach zezwoleń dewizowych ogólnych, zwłaszcza że realizacja uprawnień z tych zezwoleń odbywa się i tak pod kontrolą NBP lub organów granicznej kontroli dewizowej.

W związku z powyższym trzeba podkreślić, że zezwolenia ogólne zawarte w zarządzeniu nie są jakąś ostateczną granicą dopuszczalności obrotu dewizowego. Poza nimi bowiem każdy może się ubiegać o uzyskanie indywidualnych zezwoleń dewizowych udzielanych przez NBP.

---

37 Patrz: przypis 10.

38 Uchylone zostały zarządzenia Min. Fin. z 8 grudnia 1952 r. (M.P. Nr A-106, poz. 1646) oraz okólnik Min. Fin. z 8 grudnia 1952 r. (M.P. z 1953 r. Nr A-1, poz. 23).

39 Instrukcja służbowa NBP zawiera szereg przepisów co do udzielania indywidualnych zezwoleń dewizowych w zakresie obrotu nieruchomościami, jeżeli kontrahentem jest cudzoziemiec dewizowy.

40 Do takich zezwoleń należy np. prawo do tzw. normy paszportowej przy wyjeździe za granicę (kupno 10 dol.) bądź prawo do wywiezienia posiadanych walut obcych do równowartości 300 zł, jeżeli nie korzysta się z innych przydziałów walutowych i zezwoleń na wywóz.

Jeśli chodzi o zlecenia udzielane przez cudzoziemców dewizowych zespołom adwokackim, to instrukcja przewiduje możliwość kupienia w NBP przez adwokata prowadzącego daną sprawę walut obcych z przeznaczeniem na wywóz lub bonów PeKaO w wysokości 10% sumy przekazanej w walutach wymienialnych z zagranicy (przy konieczności dochowania pewnych formalności).

PYTANIA I ODPOWIEDZI PRAWNE

PYTANIE:

Czy kwoty wypłacane adwokatowi—członkowi zespołu adwokackiego z funduszu urlopowego podlegają zaliczeniu do podstawy wymiaru emerytury (renty)?